

10^{ος} ΜΥΘΟΣ

Οι αιώνιοι φοιτητές

Ο μύθος

Ένας, επίσης, διάσημος μύθος είναι και αυτός των «αιώνιων φοιτητών». Χαρακτηριστικά, αναφέρει ότι στα πανεπιστήμιά μας υπάρχουν πάρα πολλοί φοιτητές οι οποίοι δεν ολοκληρώνουν τις σπουδές τους σε τέσσερα, πέντε ή έξι χρόνια, ανάλογα με το πρόγραμμα σπουδών τους, αλλά τις παρατείνουν για πολύ περισσότερα χρόνια. Αυτοί, λοιπόν, ονομάζονται «αιώνιοι φοιτητές». Φυσικά, ο συγκεκριμένος μύθος υπονοεί και θεωρεί δεδομένο ότι οι αιώνιοι φοιτητές:

- Δεν θα έπρεπε να υπάρχουν.
- Είναι πολλοί.
- Κοστίζουν στον έλληνα φορολογούμενο.
- Συνιστούν μεγάλο πρόβλημα για το ελληνικό πανεπιστήμιο, συγκριτικά με άλλες χώρες, στις οποίες η κατάσταση είναι πολύ καλύτερη και δεν υπάρχουν τέτοιοι φοιτητές.

Ο μύθος αυτός θα μπορούσε να ευσταθεί ίσως στο πρόσφατο παρελθόν, όταν πριν από δυο τρεις δεκαετίες πραγματικά υπήρχε ένας αριθμός φοιτητών που καθυστερούσαν πολύ να αποφοιτήσουν. Πριν από μερικά χρόνια, η τότε κυβέρνηση προέβη σε διαγραφή 80.000 «αιώνιων φοιτητών». Έτσι, λύσαμε και το πρόβλημα αυτό.

Η πραγματικότητα

Η διαγραφή των «αιώνιων φοιτητών» ήταν μια απόφαση που πανηγυρίστηκε πολύ έντονα, λες και απαλλάχτηκε η χώρα από μέρος του χρέους της ή από τα μνημόνια. Επίσης –και αυτό είναι κάτι που εμένα ως ακαδημαϊκό με ενόχλησε ιδιαίτερα– γίνονταν συγκρίσεις με το εξωτερικό, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι είναι πολύ «κακοί» οι έλληνες φοιτητές που δεν τελειώνουν έγκαιρα στα τέσσερα χρόνια τις σπουδές τους, αλλά αδιαφορούν και τεμπελιάζουν, με αποτέλεσμα να παραμένουν στο πανεπιστήμιο πολύ περισσότερο χρόνια. Καιρός, λοιπόν, να αποδομήσουμε τον μύθο αυτό σε πολλά επίπεδά του.

Η προσωπική μου εμπειρία στο πανεπιστήμιο, αλλά και τα στατιστικά δεδομένα που έχουμε από τις γραμματείες των τμημάτων δείχνουν ότι τα πράγματα έχουν αλλάξει. Ιδιαίτερα μετά το ξέσπασμα της κρίσης, το 2010, οι φοιτητές είναι ιδιαίτερα συνεπείς, συνειδητοποιημένοι και αξιόλογοι νέοι άνθρωποι, με όνειρα, μεγάλες φιλοδοξίες και ανοιχτό μυαλό. Αποτελούν μια γενιά ανθρώπων που δεν έχει πολλές θύμησες από τα χρόνια της ευμάρειας, καθώς οι μεγαλύτεροι θα ήταν 14 ετών κατά το ξέσπασμα της κρίσης. Έχουν, λοιπόν, μεγαλώσει και ενηλικιωθεί μέσα σε αυτό που εμείς ονομάζουμε «κρίση», ενώ για αυτούς αποτελεί την κανονικότητα. Συνειδητοποιούν ότι η πραγματικότητα σήμερα είναι πολύ δύσκολη. Υπάρχουν υψηλή ανεργία, χαμηλές αμοιβές και μεγάλος ανταγωνισμός. Έτσι, ό,τι κάνουν, το κάνουν πολύ συνειδητά, όντας περισσότερο εστιασμένοι σε αυτό.

Επίσης, πλέον, οι οικογένειες των φοιτητών δεν έχουν την οικο-

νομική δυνατότητα να στηρίξουν τα παιδιά που σπουδάζουν, ιδιαίτερα σε άλλες πόλεις, για μεγάλο χρονικό διάστημα. Με τις σημαντικές μειώσεις στους μισθούς και τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας, οι οικογένειες παίζουν και αυτές σημαντικό ρόλο στην επίσπευση του χρόνου των σπουδών.

Έτσι, τόσο από την πλευρά των φοιτητών όσο και από την πλευρά των οικογενειών, τα δεδομένα έχουν αλλάξει σημαντικά και οι φοιτητές έχουν επαναπροσδιορίσει τους στόχους τους και τον προγραμματισμό τους.

Ιδιαιτερότητες στα ελληνικά ΑΕΙ

Οι συγκρίσεις με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα δεν έχουν νόημα, αν δεν υπολογίζουμε και τις *ιδιαιτερότητες* των συστημάτων και των συνθηκών μέσα στις οποίες αυτά δραστηριοποιούνται:

- Στα ελληνικά πανεπιστήμια δεν υπάρχει ο θεσμός των σπουδών *μερικής φοίτησης* (part-time). Έτσι, αυτός δημιουργείται, *de facto*, από τους φοιτητές, οι οποίοι αδυνατούν να σπουδάσουν με καθεστώς *πλήρους φοίτησης* (full-time) για πολλούς λόγους, όπως οικονομικοί, οικογενειακοί κ.λπ. Επιλέγουν τα μαθήματα που παρακολουθούν και εξετάζονται σε κάθε έτος, ώστε να επιμηκύνουν τη διάρκεια και την εντατικότητα των σπουδών τους κατά τρόπο που τους εξυπηρετεί και δεν δημιουργεί πρόβλημα στις άλλες τους δραστηριότητες και ανάγκες.
- Στην Ελλάδα *δεν υπάρχουν δίδακτρα*. Καθώς η φοίτηση στα ελληνικά πανεπιστήμια είναι δωρεάν, δεν υπάρχουν δίδακτρα για να πιέζουν οικονομικά τους φοιτητές να τελειώσουν γρηγορότερα τις σπουδές τους, όπως στις χώρες τις οποίες χρησιμοποιούμε ως μέτρο σύγκρισης.
- Σε καμία περίπτωση, τα τελευταία χρόνια, δεν υπάρχουν τόσο πολλοί αιώνιοι φοιτητές όπως υποστηρίζει ο σχετικός μύθος. Για παράδειγμα, στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης οι φοιτητές ολοκληρώνουν τις

σπουδές τους το πολύ στα πέντε χρόνια, ενώ οι περισσότεροι στα τέσσερα με τεσσεράμισι.

- Αυτός που έχει εγγραφεί κάποια στιγμή σε μια πανεπιστημιακή σχολή δεν σημαίνει απαραίτητα ότι είναι ενεργός φοιτητής και θα φοιτήσει κανονικά ή θα πάρει κάποτε πτυχίο ούτε, καν, ότι θα ξανάρθει στο πανεπιστήμιο. Μένει στις λίστες ως φοιτητής, ενώ, ουσιαστικά, έπαψε να είναι.
- Ακόμα, οι «επί πτυχίω» φοιτητές, αυτοί δηλαδή που συνεχίζουν να χρωστούν μαθήματα και μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών τους, *δεν επιβαρύνουν*, σε καμία περίπτωση, τον έλληνα φορολογούμενο! Και αυτό διότι δεν δικαιούνται ούτε σίτιση ούτε στέγαση ούτε πάσο ούτε βιβλία.
- Επίσης, ξεχνάμε ότι στην Ελλάδα το κράτος είναι αυτό που, μέσω του Υπουργείου Παιδείας, ορίζει τον αριθμό εισακτέων σε κάθε πανεπιστημιακό τμήμα. Για πολιτικούς, τοπικιστικούς, εθνικούς και άλλους λόγους, οι εισακτέοι είναι, τουλάχιστον, διπλάσιοι από όσοι θα έπρεπε. Αποτέλεσμα αυτού; Από τους 100 που εισάγονται σε ένα τμήμα, οι 30 με 50 πέρασαν σχετικά εύκολα, καθώς σήμερα σχεδόν όλοι περνάνε στην τρίτοβάθμια εκπαίδευση! Επομένως, μέσα σε αυτούς που δεν αποφοιτούν εγκαίρως περιλαμβάνονται και εκείνοι που δεν ενδιαφέρονται πραγματικά να σπουδάσουν, αλλά βρίσκονται στο πανεπιστήμιο διότι, λόγω του μεγάλου αριθμού των εισακτέων, μπορούσαν να περάσουν και, επιπλέον, επειδή η φοίτηση είναι δωρεάν.

Για να αναδείξουν το υποτιθέμενο πρόβλημα με τους αιώνιους φοιτητές, πολλοί αναφέρονται και στο κατά πόσο οι φοιτητές στην Ελλάδα παρακολουθούν τις διαλέξεις των μαθημάτων. Όπου και αν πήγα, ως φοιτητής ή ως επισκέπτης καθηγητής σε πανεπιστήμιο σε Αμερική και Καναδά, πουθενά δεν υπήρχαν υποχρεωτικές παρακολουθήσεις. Ούτε στην Ελλάδα υπάρχουν στα προπτυχιακά προγράμματα. Όμως, σε κάποια μαθήματα, οι φοιτητές κάθονται ακόμα και όρθιοι ή στα σκαλιά του αμφιθεάτρου. Σε άλλα μαθήματα συμμετέχει πάνω από το 50% των εγγεγραμμένων φοιτητών,

ενώ πάντα στους εγγεγραμμένους περιλαμβάνονται όσοι εργάζονται, όσοι δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να έρθουν από την πόλη τους και παρευρίσκονται μόνο στις εξετάσεις, καθώς και αυτοί που εγγράφηκαν γιατί οι βάσεις ήταν πολύ χαμηλές.

Διεθνείς συγκρίσεις

Παραπάνω περιγράψαμε πώς είναι τα πράγματα στη χώρα μας. Τώρα, θα πρέπει να δούμε τι συμβαίνει σε άλλες χώρες. Τα ποσοστά αποφοίτησης (graduation rate) από τα πανεπιστήμια των ΗΠΑ δεν είναι τόσο υψηλά όσο θα περιμέναμε. Σε πολλά πανεπιστήμια, αποφοιτά στον προβλεπόμενο χρόνο μόλις το 18% με 30% των φοιτητών. Μάλιστα, σύμφωνα με τα ίδια τα πανεπιστήμια και τις σχετικές ομοσπονδιακές υπηρεσίες τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αυτό είναι πρόβλημα που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης. Ο Πίνακας 1 δείχνει τα ποσοστά αποφοίτησης στην πολιτεία της Νέας Υόρκης, η οποία θεωρείται ότι έχει ένα από τα καλύτερα, σχετικά, ποσοστά στις ΗΠΑ. Στον Πίνακα 2 παρουσιάζουμε ενδεικτικά τα ποσοστά αποφοίτησης σε 26 από τις 50 πολιτείες των ΗΠΑ, για τις οποίες έχουμε διαθέσιμα δεδομένα από το Εθνικό Κέντρο Στατι-

Πίνακας 1

Νέα Υόρκη: Ποσοστά αποφοίτησης ανά κατηγορία ΑΕΙ

	Μέχρι 4 χρόνια	Μέχρι 6 χρόνια	Πάνω από 6+ χρόνια
Δημόσια πανεπιστήμια	37,8	58,1	41,9
Ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά πανεπιστήμια	55,8	68,6	31,4
Ιδιωτικά κερδοσκοπικά πανεπιστήμια	43,1	51,5	48,5

Πηγή: National Center for Education Statistics

Πίνακας 1**Τα ποσοστά αποφοίτησης σε διάφορες πολιτείες των ΗΠΑ**

Πολιτεία	% Αποφοίτησης	Πολιτεία	% Αποφοίτησης
Αλάσκα	72,7	Μασαχουσέτη	24,6
Νότια Καρολίνα	48,6	Κονέκτικατ	21,3
Δυτική Βιρτζίνια	32,3	Όρεγκον	17,2
Νέα Υόρκη	43,1	Κολοράντο	23,1
Γιούτα	31,9	Καλιφόρνια	20,1
Νέο Μεξικό	21,1	Μινεσότα	21,5
Φλόριντα	29,7	Νότια Ντακότα	12,6
Ουάσιγκτον	26,4	Νιου Χάμσαϊρ	15,1
Αϊόβα	27,5	Ιλινόις	21,3
Αλαμπάμα	24,5	Χαβάη	17,3
Βιρτζίνια	24,5	Νιου Τζέρσεϊ	20,3
Ιντιάνα	26,7	Οχάιο	17,3
Πενσιλβάνια	25,8	Οκλαχόμα	12,0

Πηγή: National Center for Education Statistics

στικής της Εκπαίδευσης (National Center for Education Statistics). Παρατηρούμε ότι μετά το πολύ υψηλό ποσοστό αποφοίτησης στην Αλάσκα που φτάνει το 72,7%, τα ποσοστά στη δεύτερη θέση πέφτουν στο 48,6% για τη Νότια Καρολίνα και φτάνουν μέχρι και το 12% στην Οκλαχόμα.

Συμπέρασμα

Από τη σύντομη παραπάνω ανάλυση του θέματος στην Ελλάδα, γίνεται αντιληπτό ότι το πρόβλημα των λεγόμενων «αιώνιων φοιτητών» δεν είναι τόσο σοβαρό όσο υπονοεί ο σχετικός μύθος. Επίσης, από τη διεθνή σύγκριση με την αντίστοιχη κατάσταση στις ΗΠΑ, γίνεται κατανοητό ότι το φαινόμενο των φοιτητών που αρ-

γούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους δεν είναι μόνο ελληνικό, αλλά εμφανίζεται και σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες.

Οι περισσότεροι από τους φοιτητές που δεν έχουν τελειώσει στον προβλεπόμενο χρόνο τις σπουδές τους έχουν απλώς εγγραφεί σε κάποια σχολή, στην οποία εμφανίστηκαν ελάχιστες φορές ή και ποτέ. Κατά πάσα πιθανότητα, δεν πρόκειται να ξεκινήσουν και να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους ποτέ. Παραμένουν, όμως, εγγεγραμμένοι και μετά την ολοκλήρωση –χρονικά– του κύκλου σπουδών τους, χωρίς να επιβαρύνουν τον έλληνα φορολογούμενο. Οι υπόλοιποι είναι φοιτητές που, για διάφορους λόγους –οικονομικούς, οικογενειακούς κ.λπ.– δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα και να συνεχίσουν τις σπουδές τους με τη μορφή της πλήρους φοίτησης. Έτσι, από τη στιγμή που δεν υπάρχει στην Ελλάδα ο θεσμός της μερικής φοίτησης, τη δημιουργούν οι ίδιοι οι φοιτητές παρατείνοντας τις σπουδές τους χρονικά. Αυτούς τους φοιτητές, όμως, λανθασμένα, τους συμπεριλαμβάνουμε στους αιώνιους φοιτητές.

Τέλος, όποιοι και αν είναι αυτοί, για οποιονδήποτε λόγο και αν αργούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους, σε καμία περίπτωση δεν επιβαρύνουν τον έλληνα φορολογούμενο, τη διδακτική διαδικασία, την έρευνα ή το διοικητικό προσωπικό. Δεν δικαιούνται πάσο για μειωμένο κόστος μετακινήσεων, δεν δικαιούνται στέγαση στις φοιτητικές εστίες, ούτε σίτιση στις φοιτητικές λέσχες. Τέλος, δεν δικαιούνται βιβλία ούτε φοιτητικά επιδόματα. Το όποιο κόστος είναι αμελητέο. Η οριζόντια διαγραφή τους από τα πανεπιστήμια θα στερήσει, όμως, τη δυνατότητα να σπουδάζουν νέοι άνθρωποι που, για οικονομικούς ή άλλους λόγους, αδυνατούν να παρακολουθούν τα μαθήματα με τη μορφή της πλήρους φοίτησης.

Πηγές δεδομένων

- http://collegecompletion.chronicle.com/state/#state=ny&sector=public_four
- http://nces.ed.gov/programs/digest/d13/tables/dt13_326.10.asp
- <http://media.collegeboard.com/digitalServices/pdf/professionals/four-year-graduation-rates-for-four-year-colleges.pdf>